Heykel, Resim Yapmak ve Fotoğraf Çekmenin Hükmü – 2

1.Makâlenin Devâmı

“Atâyâ’l-Kadîr fî Hukmi’t-Tasvîr”
Yazan: Ahmed Rızâ Hân
Tercüme: Molla Ahmed Mağnisavî
_____

Sûretin Yasaklanmasının
İlleti/Temel Sebebi Nedir
_____-

Üçüncü Olarak:Biz bu bahis için, Allah azze ve celle’nin muvaffak kılmasıyla öyle bir tahkîk/inceleme getireceğiz ki, onunla illetlerin, hükümlerin, usûlün ve furûun tâmâmı açığa çıkacaktır. Meşâyıh-ı kirâmımız namazın mekrûhluğunu ve yasak olan sûretlerdeki yasaklığı,kılanın kendini **puta ibâdet etmeye benzetmesi** temel sebebine bağlamışlardır.

El-**Hidâye** mekrûhluğu açık bir şekilde bununla sınırlandırmış ve şöyle demiştir: “Önünde asılı Mushaf ve kılıç olmasında hiçbir beis yoktur; çünki onlara ibâdet edilmez; mekrûhluk ise sadece o bakımdan sâbit olur”.

Fethu’l-Kadir’de şöyle demektedir: “Sadece ona i’tibârla mekrûhluk sâbit olmuştur” sözünde mef’ûlün (fiilden) önce getirilmesi hasr, yani ‘**sadece**’ ma’nâsını ifâde etmesi içindir.

Tebyînü’l-Hakâik‘de ise şöyle denilmiştir: “Sûret, bakana açıkça görülmeyecek şekilde küçükse, ona ibâdet edilmez. Mekrûhluk ise ibâdet edilmeye i’tibârladır. Bu yüzden onun gibisine ibâdet edilme diği zaman mekrûh olmaz.”

Namaz kılanın elbisesindeki sûretin yasak olması, bu hâlin **put tâşıyana benzemesi** sebebine bağlanmıştır. Nitekim bu el-Hidâye’de, el-Kâfî‘de veet-Tebyîn’de, açık bir şekilde ifâde edilmiştir.

Şu ifâde el-**Hidâye**’nin lafzıdır: “(Bir kimse) **üzerinde sûretler bu lunan bir elbise giyse mekrûh olur. Çünki o put taşıyana benzer. Namaz, bütün bu hâllerde, şartları bir araya toplandığı için câizdir, mekrûh olmayan şekilde iâde edilir**“. Bu, el-**Hidâye**’deki önceden geçen sınırlandırmayıortadan kaldırmaz; çünki ibâdet ile meşgul olurken put taşıyana benzemek, puta ibâdet etmeye benzer. Lâkin bu kitâbların kendisinden, mes’elelerin tâ’lîli, yani temel sebeblerinin gösterilmesi hususunda zikredilen illetlerin dışında iki şekil daha anlaşılır:

Birincisi; Melekler yasaklanan sûretin bulunduğu yere girmezler ve rahmet meleklerinin girmeyeceğiher bir yer, yerlerin en şerlisidir.**İkincisi** de; sûrete ta’zîm/hürmet edilmesi.

El-Hidâye’de şöyle gelmiştir:Namaz kılanın başı üzerinde yani tavanda veya önünde asılmış veya hizasında sûret veya sûretlerin bulunması mekrûhdur; çünki Cebrâîl aleyhisselâm’ın‘**biz sûret ve köpek bulunan hiçbir eve girmeyiz’**dediğine dâir hadîs vardır. **El-Kâfî**’de ‘**meleklerin girmediği ev, evlerin en şerlisidir**’ sözünü ziyâde etti.

İmâm Zeylaî de, “(bu böyledir) çünki Nebî sallallahu aleyhi ve sellem‘**köpek ve sûret bulunan hiçbir eve melekler girmez**’buyurmuş”ve“**bu, ona ibâdet etmeye benzediği için mekrûh olmuştur**”demekle iki illeti bir araya toplamışdır. Aynı şekilde, Kütüb-i Selâse’de,‘**Şâyet sûret,yere atılmış yastık veya serilmiş yaygı üze rinde ise mekrûh olmaz; çünki o sûret çiğnenir ve ona yaslanılır. Yastığın ayağa dikili olması veya sûretin sütre üzerinde bulunması ise böyle değildir; çünkibu onlarata’zîmdir.**’

(**Zeylaî'nin Sözü Bitti**)

Bu ibâre, el-**Hidâye**'nin ibâresi dir.

El-**Kâfî** ve et-**Tebyîn**'inlafzı ise, "**sütre**" değil de "**sitr**/perde üzerinde ise" şeklindedir ki bu daha evlâdır. Nitekim bu gizli değildir.

Muhakkık **Kemâl İbnü'l-Hü mâm**şöyle dedi: "Evde hürmet edilecek bir şekilde bulunan yasaklanmış bir sûretin mekrûhluğu, bunda her ne kadar puta ibâdet etmeye kendini benzmekbulunmasa dahî namaza da sirâyet eder."

İbnü'l-Hümâmşöyle dedi:

"Şâyet sûret, (namaz kılanın) arkasında veya ayaklarının altında olsa… Attâb Şerhi'nde şöyle yazılı dır:"**Namaz mekrûh olmaz;** lâkin,'**melekler sûret ve köpek bulunan eve girmez**'hadîsi sebebiyle, **sûreti evde bulundurmakmekrûh olur.** Ancak bu, sûretin serilmiş yaygıda mekrûh olacağını, (kılanın) arkasında olduğu zamanda da mekrûh olmayacağını gerektirir." Fakat (meşâyıh'ın), birincisi (serilmiş yaygıdaki sûret) husûsundaki açık ifâdeleri, buna (sûretin serilmiş yaygıda bulunmasının mekrûh olduğuna) uymamaktadır. (El-Hidâye Sâhibi)'nin(**sûretin**) **mekrûhluk yanıyla en şiddetlisi, namaz kılanın önünde olması… sonra da arkasında olmasıdır**' sözü de ikinciye ('**arkada olduğu zamanda da mekrûh olmayaca ğını gerektirir**' ifâdesine) dahî ters düşmektedir. Fakat,'**namazın mekrûhluğu kişinin kendini putlara ibâdet etmeye benzetmesiyle sâbit olur**. **Hâlbuki müşrikler putlarına arkalarını dönmüyor ve üzerlerine basmıyorlar**' denilebilir. İşte bu yüzden, el-**Hidâye**'den zikrettiğimiz (sûret namaz kılanın ardında olduğunda da mekrûh olacağına dâir gelen) ibâreden anlaşılan ma'nâda nazar vardır, onda çok düşünmek lâzımdır.

Buna şöyle bir cevâb verile-bilir: Mekrûhluğun namazda bulunmasının mekân bakımından olması ihtimâlden uzak değildir. İki illettenbirisi sebebiyle hamamda namaz kılmakmekrûh olduğu gibi. O illet de hamamın şeytânların barındığı yer olmasıdır.

Eğer denilirse ki,'neden sûretin ayak altında olması hâlinde mekrûhluğunu söylemedi? Hâlbuki senin dediğin onu da ifâde etmektedir. Çünkio evin içindedir. Aynı şekilde bununla da musannif'e "**sûretyere atılmış yastıktan olursa mekrûh olmaz**" sözünde i'tirâz edilebilir.**O zaman şöyle bir ce vâb verilir**: "Onu mekânda bulundurmak mekrûh olmaz. Namazda da aynı hüküm geçerlidir. Cebrâîl hadîsi bununla sınırlan dırılmıştır."(**İ. Hümâm'ın Sözü Kısaltılarak Bitti.**)

Talebesi **İbnü Emîri'l-Hâcc**, el-**Hilye**'de hükmün temel sebebini göstermekte "**meleklerin** (eve) **gir memesi**"ni **açık** buldu ve yasaklığın dayandığı noktanın "**kendini puta tapanlara benzetmek**" oldu ğunu inkar etti. Evet, ona Mekrûh luğun artmasını gerektiren bir şey olarak i'tibâr etti.

İbnü Emîri'l-Hâcc'ınifâdesi şudur: "**Şâyet dense** ki,mekrûh olmaktaki illet, '**yerlerin en şerlisi meleklerin girmediği yer olduğu için, namaz kılınan mekâna o anda meleklerin girmemesi**' ise,içerisinde sûret bulunan evde –onda sûret ister hakîr düşürülsün, ister düşürülmesin farketmez- namazın mekrûh olması lâzım gelir.Çünki **Sahîhayn**'ın Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'den rivâyet ettikleri "**Sûret ve köpek olan hiçbir eve melekler girmez**" hadîsininaçık ma'nâsı,içinde sûretin tahkîr edildiği evede aynı şekilde meleklerin girmeyeceğini gerektirmektedir. Zîrâ nefyeden sonraki nekre umûm/ genellik ifâde eder. Burada en çok denilebilecek şudur: Namazın mekrûhluğu, şâyetsûret na maz kılanın önünde yahud secde mahallinde veya üstünde olursa daha şiddetli olur. Şâyet illet,kılanın kendini puta ibâdetetmekte putperestlere benzetmek olsaydı, önünde ve başının üstünde olmadığı zaman mekrûh olmazdı. Çünki kılanın kendini onlara benzetmesi ancak bu iki şekilden biriyle ortaya çıkar.

Zâhir olan cevâb şudur:İllet birincisidir, meleklerin **oraya girmemesi**dir. Geri kalan ise mekrûhluğun şiddetli olmasını ifâde eden bir ilâvedir. Ancak şu kadar

vardır ki, zikredilen nassın umûmu daha önce mekrûhluğun dışında bırakılanlarla sınırlandırılmıştır. (**İbnü Emîri'l-Hâcc'dan Yapılan Hulâsa Nakil Bitti.)**

Bu sebeble (**İbnü Emîri'l-Hâcc**), el-**Hidâye'**de, el-**Kâfî**'de ve et-**Tebyîn**'de ifâde edilen ve meşâ yıh-ı kirâmın çoğunun "**küçük sûretlerin mekrûh olmaması**" şeklin deki ifâde ettikleri ve Şeyhi Muhakkık İbnü'l-Hümâm'ın mutlak olarak kabûl ettiği görüşün delîline i'tirâz ederek şöyle dedi: "Bakanauzaktan görünmeyecekkadar küçük sûretlerin mekrûh olmamasına gelince…Dediler ki, (mekrûh olmamak) ona ibâdet olunmayacağındandır; mekrûhluk ise, ancak namaz kılanın ibâdette kendini puta tapanlara benzetmesiyle olur. Ki, sen bu görüştekini (tutarsızlığı) bilmiştin." (**İbnü Emîri'l-Hâcc'dan Yapı lan Nakil Bitti.)**

İbnü'n-Nü ceym, İbnü Emîri'l-Hâcc'a tâbi' oldu; Hattâ Onun'**açık**' bulduğunu kesin bir hüküm olarak kabûl etti ve şöyle dedi: "'**Melekler sûret bulunan eve girmezler**' hadîsinin -ki mekrûhluğun illeti budur- umûm ifâde etmesine rağmen,içinde hakîr edilmiş sûretin bulunduğu evde namaz kılmanın mekrûh olmaması, sınırlandırıcının bulunması sebebiyledir."

İbnü'n-Nüceym nihâyet şöyle dedi:"**Ancak sûret küçük olursa, mekrûh olmaz; çünki çok küçük olan sûrete ibâdet edilmez. Mekrûhluk ise ibâdete benzeme i'tibâri iledir. Böyle dediler. Hâlbuki sen ondakini** (tutarsızlığı) **bilmiştin**."

(**منحة الخالق**)/Minhatü'l-Hâlık'da, " '**ondakini**' yani, '**illet,kılanın kendini puta tapanlara benzetmesi değil, melâike aleyhimüsselâmın girmemesidir**' (sözündeki tutarsızlığı) bilmiştin" dedi. (**Minha tü'l-Hâlık'ın İbâresi Bitti**.)

Ben(Ahmed Rızâ) **şöyle diyorum**:Allâme Zeynuddîn'in (el-Bahr kitâbının) bura(sın)daki sözünün tamâmı -bunu her ne kadar O'na nisbet etmese de- el-Hilye'den alınmıştır. "**Sûret önünde ve üs tünde olmadığı zaman mekrûh olmamasının lâzım olması, teşebbüh illetinin nefyinden dolayıdır**" ifâdesi geçmediğinden "**ondakini** (tutarsızlığı)**bilmiştin**" sözü doğru değildir.

Sonra, muhakkık Halebî (**İbnü Emîri'l-Hâcc**) kelâmı arasında, kalan iki illete, yani(kendini puta ibâdet edenlere) benzetmeye ve hürmet etmeye meyletti. Tâki, **ben zetme**nin sûretini ve **ta'zîm** şübhesini mekrûhluğu gerektiren şeylerden saydı. El-**Bahr** da aynı şekilde O'na uydu.

Bu el-**Hilye**'nin, ondan daha önce getirdiğimiz ifâdelerinden ve sınırlandırıcı hadîslerinzikredilmesinden sonraki ibâresidir. (**O,** şöyle)**dedi**: Evet buna göre **denilir ki**, üzerinde sûret olan yaygı üstünde namaz kılmanın -secde yerinde bile olsa- mekrûh olmaması lâzım gelir; çünki bu, şu nasslarında ifâde ettiği gibi meleklerin girmesine mâni' değildir. Eğer, '**bu sûretlerdeki mekrûhluk ancak bir sebebe bağlıdır**'dersen, ben de'**şöyle demek mümkindir**' derim:'Sözü edilen kendini benzetmenin bu sûretlerde var olduğu kabûl edilmeyecek bir şeydir; çünki timsâllere ve sûretlere ibâdetedenler onların üzerlerine secde etmezler. Sadece onları dikerler ve onlara dönerler. Aksine bu takdîr de mekrûh olması gereken, sûretin secde yerinde olduğu değil, önünde olduğu haldir.' Ancak **şöyle de denilebilir**:Sûret, önün de ve secde yerinde olduğu zaman, namazda, kıyâm ve rukû' hâlindeyken puta ibâdet etmeye benzemek şekli bulunur. Sonra, üzerlerine secde etmek hâlinde onlara ibâdet etmeye benzemek bulunmasabile, bu sûretlere bir çeşit ta'zîm etmek benzerliğinden uzak değildir; çünki bu, sûrete eğilmeye ve öpmeye benzer. (Önceki âlimlerimiz) her ne kadar bu îzâh şeklini zikretmediyselerde bunda (bizim böyle bir tevcîhi mizde) hiçbir beis yoktur." ([**Bitti**.])

Allâme eş-Şâmî (İbnü Âbidîn), '**teşebbüh** ve **ta'zîm'**i ikrâr etti ve (mekrûhluğu) '**meleklerin** (eve) **gir memesi**' ile sebeblendirmeyi gereksiz şeylerden saydı. Evvelâ, el–**Hidâye** ve diğerlerine tâbi' olarak "**namazın mekrûh olmasının illeti teşebbühdür**" dedi. Sonra da bir takım sözlerden sonra şöyle yazdı: "**Bundan zâhir olan bütün mes' elelerde mekrûhluğun sebebi, gelecek olanın hilâfına ya ta'zîm veya teşebbühtür**." Sonra, bir sayfa sonra, el-**Bahr** ve el-**Hilye**kitâ bında zikredilen sözü kısaltarak

aktarmanın akabinde şöyle dedi: **Ben** (İbnü Âbidîn) **şöyle derim**: Onların kelâmından anlaşılan -daha önce de zirettiğimiz gibi- şudur: "(Mekrûhluğa) **sebeb ya ta'zîm veya teşebbüh'dür**." **Ta' zîm** daha umûmidir. Sûretin, namaz kılanın sağında, solunda ve secde yerinde olması gibi hâllerde **teşebbüh** yoktur; aksine onlarda **ta'zîm** vardır. Kendisinde **ta'zîm** ve **teşebbüh** olan bir şey ise daha şiddetli mekrûhtur. Cebrâil aleyhisselâm haberi başka hadîsten ve diğer hadîslerden anlaşıldığına göre **ta'zîm** (hürmet) sebebine bağlanmıştır. '**Meleklerin girmemesi**' ise, ancak sûrete ta'zîm olduğundandır. Namazın **ta'zîm i**le mekrûh olması, '**meleklerin eve girmeme si**' sebebiyle mekrûh olmuş olmasından daha evlâdır. Çünki **ta'zîm** bazen aslında bulunmayıp sonradan gelmeyle olur. Zîrâ sûret yere serilmiş bir yaygı üzerinde olsa **tahkîr**edilmiş olur ve meleklerin girmesine mâni' değildir. Bununla beraber, şâyet onun üzerinde namaz kılsa ve üzerine secde etse mekrûh olur. Çünki onun bu fiili **ta'zîm**dir. Zâhir olan, Meleklerin bu ârızi fiilden dolayı eve girmekten men olmayacaklarıdır.[1]İllet, kendisiyle ma'lûl olan hükmü gerçek leştirir. Bundan dolayı, hükmün yoklukla sınırlı kılınmaması lâzım dır. Şaşılacak şeydir ki, Allâme **Kıvâm**(uddîn)**el-Kâkî**ed-Dirâye kitâbında, **ta'zîm** ve **teşeb büh**ün/ kendini puta tapana benzet menin olmamasını farzetti ve bununla beraber, bazı hâllerde mekrûhluğa hükmetti."

Reddü'l-Muhtâr'da şöyle denilmiştir: "(Sûret namaz kılanın arkasında olursa mekrûh olur), fakat onun mekrûhluğu diğerlerinden daha azdır; çünki onda **ta'zîm** ve **teşebbüh** yoktur. El-**Mi'râc** (kitâbında böyle denilmiştir.)"

Allâme Şâmî (**İbnü Âbidîn**) bu yasaklığı şu sözleriyle îzâh etti:

"Ben (İ. Âbidîn) derim ki; sanki namaz kılanın arkasındaki sûrette -duvarda veya örtüde olsa bile- tâ'zîm bulunmaması, onlara arkayı dönmenin onları tahkîr olacağındandır. Ta'zîm için asılan ise buna zıddır. Yere serilen yaygının üzerindeki (sûret) üstüne secde edilmemesi böyle değildir; çünki o her yönüyle tahkîr edilmiştir."

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Bundan daha da şaşılacak olan şudur: **Allâme Şâmî**, zikredilen iki vasfın olmamasına rağmen anlattığı ile mekrûhluğun şeklini gösterdikten sonra, daha önce söylediğine bitişik olarak şöyle yazdı: 'Bunların tamâmından anlaşıldı ki, bütün mes'elelerdeki mekrûhluğun illeti **ta'zîm** ve **teşebbühtür**.' (**İbnü Âbidîn'in Sözü Son Buldu.**)

Bu, bozulan hüküm üzerine fer'î bir hüküm bina etmekten başka bir şey değildir.Bunlar zâhirde yedi rengi olan sözlerdir.

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Tevfîk sadece Allah celle celâlühû'dandır ve sadece Allah celle celâlühû ile tahkîk zirvelerine ulaşılır. Meşâyıh—i kirâmın el-Hidâye ve ona tâbi' olan kitâblarda zikredilen ifâdeleri kesin olarak haktırlar ve sahîhtirler; her bir tozdan kurtulmuşlardır. Şübhe yokturki te şebbühten başka bir sebeb yoktur. Ta'zîm de şübhesiz bir illettir. Meleklerin girmemesi dahî kesin olarak bir illettir. Sonradan gelen âlimlerin ihtilâfının kaynağı, bu üç işin farklı olduğu iddiasıdır. Hâlbuki bu üç şey biribirinden ayrılmaz şeylerdir.İbâdette kendini putperestlere benzetmek, açık bir ta'zîm olmadan tasavvur edilemez. Çünki ibâdet ta'zîmin son noktasıdır. Bir şekilde ta'zîm şâibesinin/kokusunun bulunmadığı yerde ibâdet şâibesinin ma'nâsı yoktur. İşte bundan dolayı, sûret serilmiş sergi üzerinde olsa, bu sergi üzerinde namaz kılınan bir yer olmasa ve namaz kılan o sûret üzerinde secde etmese, İmâmlarımızın İcma'ı ile, bir şekilde ta'zîm bulunmadığından ortada mekrûhluk olmaz. Şu hâlde ibâdette kendini puta tapana benzetmek—ki mekrûh olmanın illeti bu idi- takakkuk etmemiştir. Nitekim bu, üç kitâbta geçti. Bunun benzeri diğer kitâblar da da vardır. Aynı şekilde '**sûrete ta'zîm etmek**' de '**kendini ibâdette puta tapana benzetme**'yi ge rektirir. Çünki **ta'zîm** her iki şeyi de içine alır. Onun

en yükseği **ibâdet** olduğu zaman, en aşağı derecesi de [ibâdete] **benzemek** olur.

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Bu, yani ta'zîmin en aşağı mertebesi ibâdete benzer. Çünki sûretin Allah celle celâlühû ile hiçbir alakası yoktur. Her türlü ta'zîmi gerçekten hak eden hakîkaten azîz ve celîl olan Allah'dır. Dindârlığı göz önünde bulundurularak hürmet edilenler, Allah celle celâlühû'ya olan nisbetleri ve Allah celle celâlühû ile bulunan alâkaları sebebiyledir. Allah celle celâlühû azameti gâyet büyük olandır. **Ta'zîmin** büyüğü de ona lâyıktır. Allah celle celâlühû'ya nisbet edilen sâir **tâ'zim** edilen kimseler O'nunla olan nisbetleri ka dar ta'zîmi hak ederler. Bu ta'zîmler herkese hakkını vermek kabilindendir. Hattâ kendisine hakîkaten bir tâ'zîm etmektir. İşte bu yüzden, Âlemlerin Efendisi, ta'zîm edilenlerin en büyüğü **Nebî** sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Şübheniz olmasın ki, yaşlı müslümana, Kur'ân'ı taşıyan, onda aşırıya gitmeyen ve ondan uzak kalmayan'a, bir de adâletli devlet reîsine hürmet etmek Allah celle celâlühû'ya hürmet etmekten sayılır."[2]

Fakat hakîkî büyük olan Allah celle celâlühû ile alâkası olmayan kimse asla ta'zîme lâyık değildir. Bundan sonra, şâyet buna [Allah celle celâlühû ile alakası olmaya na] azıcık ta'zîm edilse onda başlı başına ta'zîm kokusu bulunur. Çünki [bu hâlde] tâbi' olma alakası ortadan kalkmıştır. Bu yüzden çâresiz ibadette teşebbühten hiçbir kaçış yoktur. İşte bu sebeble **Fahru'l-İslâm,**el-**Câmiu's-Sağîr** şerhinde şöyle dedi: "**Sûreti, ta'zîm yoluyla açık olarak tutmak mekrûhdur. Çünki bu puta ibâdet etmeye benziyor**". (**Fahru'l-İslâm'ın Sözü Bitti**)

Bunu (**İbnü Emîri'l-Hâcc** da) **el-Hilye**'de Fahru'l-İslâm'dan nakletti.

Aynı şekilde '**meleklerin girmekten kaçınmaları**' ancak, **ta'zîm** kasdıyla sûretbulundurulan evden olur; böyle olmayan eve melekler girerler. **Ebû Hureyre** radıyallâhu anhu hadîsi bunun hakkında açık bir delîldir. Onda vahiy emîni olan Cebrâîl aleyhisselâm, '**eve girmemesi**'nin sebebinin **perde üzerine nakşedilmiş sûret** olduğunu beyan etti. (Râvî) şöyle dedi: Bunu telâfî etmek içün, (Cibrîl), sûretin kesilmesini, perdenin yere atılmasını ve üzerine basılacak iki yastık yapılmasını istedi. Yasaklanma bundan sonra da kalmış olsaydı, telâfî neyle hasıl olacaktı.Böylece **Attâbî**'nin (Ö:586 veya 582) "hadîsi şerîf sebebiyle **sûret ayak altın da olursa onu evde bulundurmak mekrûhdur**" sözü ibtâl edilip ortadan kalkmış oldu. El-**Feth**'de geçmişti ki '**bu onların kelâmından açıkça anlaşılana ters düşmektedir.**'

Ben (A. Rızâ da) **şöyle derim**:

Hattâ mezhebi yazan **İmâm Muhammed** rahimehullahın da açık kelâmına ters düşmektedir.

(**İmâm Muhammed**) el-Muvatta(isimli kitâbın)'da bir hadîs rivâyet ettikten sonra şöyle dedi: "**Biz bunu almaktayız** (bu rivâyetle amel etmekteyiz.) **Üzerlerinde sûretler bulunan yayılmış yaygıda, serili döşekde ve yastıkda bir beis yoktur. Bunlardan mekrûh olan, ancak perdede olan ve ayağa dikilmiş olarak bulunan**(sûret)**dir. Bu, Ebû Hanîfe'nin ve imâmlarımızın çoğunun ictihâdıdır.**"[3]

Taberânî el-Evsat'ın'da, **Ebû Hureyre** radıyallâhu anhu'dan,'**Ne bî sallallâhu aleyhi ve sellem,yaslanılan şeye ruhsat verdi, dikilenide mekrûh gördü**' dedi ğini rivâyet etti.[4]

Reddü'l-Muhtâr şöyle derken doğru söyledi: '**Meleklerin girmemesi**' sûrete **ta'zîm** olması yanıyladır.

Mişkât'ın Şerhi Mirkat'ta,Hattâbî'nin şöyle dediği yazılmış dır: "Meleklerin eve girmemesi ancak bulundurulması harâm olan köpeklerden ve sûretlerden bir sûret veya köpeğin evde bulunmasıdır. Köpeklerden harâm olmayan av, zîrâ at ve çoban köpeklerine, yaygıda ve yastıkta veya başka bir yerde bulunan tahkîr edilmiş sûrete

gelince… Bunlar meleklerin eve girmesine mâni’ değildir.”

Nevevîşöyle söyledi: “Açık olan bunun/girmemenin her bir köpeği ve sûreti içine aldığıdır. Çünki hadîsler mutlaktır. Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem’in, evinde divanın altındaki köpek yavrusunun bulun masında açık bir özrü vardı. Çünki O köpeğin yavrusunun orada olduğunu bilmiyordu. Buna rağmen Cebrâîl aleyhisselâm eve girmekten kaçınmış ve sebeb olarak da köpek yavrusunun orada bulunmasını ileri sürmüştür.” (**Aliyyü’l-Kârî’ nin Kabûllenerek Yaptığı Nakil Bitti.**)

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

İmâm Nevevî’nin -Allah celle celâlühû O’na ve O’nun sebebiyle bize rahmet eylesin- sözünün -onunla delîl getirdiği şey hakkında ki açık bir münâkaşaya rağmen- köpek hakkında olması muhtemeldir. Şeyh (Muhaddis ve fakıh **Ab du’l-Hakk ed-Dihlevî**) her neka dar bu görüşünde İmâm Nevevî’ye tâbi’ olduysa da O, sonradan, **tutulması helâl olan köpekler**i istisna etti. Bu böyledir. Çünki Şerîat’ın bir ihtiyâc sebebiyle ruhsat verdiği şeyle, ruhsat vermeyip de bilmeden yapılan iş arasında nice fark vardır. Sûrete gelince… Sözü geçen Ceb râil aleyhisselâm hadîsi bu (umûmîlik) husûs(un)da açık değildir.

Aynı şekilde **İmâm Buhârî** ve **İmâm Ahmed** mü’minlerin anası Âişe radıyallâhu anhâ’dan şöyle rivâyet ettiler: “Âişe radıyallâhu anhâ evin önüne, üzerinde sûretler bulunan bir örtü edindi. Efendimiz sallallâhu aleyhi ve sellem onu yırttı. Âişe radıyallâhu anhâ **onu iki küçük yastık yaptı, onlar evde idi, Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem onların üzerine oturdu**’ dedi.”[5]

İmâm Ahmedrivâyete şu ilâveyi yaptı:“**Ben Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem’i o iki yastıktan birine -üzerinde sûret olduğu hâlde- yaslanırken gördüm.**”[6]

Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem Cebrâîl aleyhisselâm’ın girmesine mâni’ olacak bir şeyi evde bulundurmaz.

Hattâ et-**Tahâvî**‘deki Âişe radı yallâhu anhâ hadîsinde, Âişe ra dıyallâhu anhâ şöyle buyurdu: “**Ben üzerinde sûretler bulunan küçük bir yastık aldım. Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem içeri girip onu görünce yüzü değişti. Sonra da şöyle buyurdu; Ey Âişe bu nedir? Ben de, ‘ya Rasûlellah!.. Senin oturman için aldığım küçük bir yastıktır’ dedim. Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem ‘biz sûret bulunan eve girmeyiz’ buyurdular.**“[7]

Doğru olan, yasaklananın,hakîr yapılmamış sûretler olduğudur. Allah celle celâlühû en iyisini bilir.

Böylece ortaya çıktı ki, (‘**tâ’ zîm**,’ ‘**puta ibâdet etmeye kendini benzetmek**’ ve ‘**meleklerin girme mesi**’ olan) üç illet, birbirinden ayrılmayan şeylerdir. Üçüylede illet bildirmek doğrudur. Onlardan her birinde hasr etmek câiz olur; (her biri için tek başına olarak illet budur denilebilir; çünki biri denildiğinde diğerleri de denilmiş olur, birbirinden ayrılmazlar.) Tahkîkin özü şu dur: İlletin aslı ta’zîmdir. Teşebbüh ise ancak ta’zîm’den gelir. Rahmet Meleklerinin girmemesi ta’zîm se bebiyledir. İşte bu yüzden üzerinde oturularak veya ayak basılıp çiğnenerek tahkîr edilmiş olan sûretler helâldir. Bu, meşâyıhımızın kelâmının takriridir. Allah celle celâlü hû’ya hamdolsun.

Sonra ben (A. Rızâ) **şöyle derim**: ‘Her bir ta’zîm, sûrete ibâdet etmeye teşebbühve her sûrete ibâdete teşebbüh de meleklerin kaçmasını îcâb ettirici olunca, (tâ’ zîm’i), ârız (önceden olmayıp son radan gelme ve geçici) ve lâzım (her zaman mevcûd olan tâ’zîm) diye ikiye ayırmanın aslı yoktur. Sûretlerin asılması ve dikilmesindeki ta’zîm ancak teşebbüh fiili ile ârız olur. Sûretin kendisinden ârız olmaz. Şâyet yerde serili olan bir yaygıya, üzerine basıldıktan sonra secde yapılsa ve sûret secde yerin de olsa, bu da sûreti asmak ve gözünün önüne dikmek gibi olur; bu esnada meleklerin eve girmesini engeller; çünki onların girmemesi ta’zîmden dolayıdır; ta’zîm ise burada mevcuddur. O hâlde **Şâ mî**(İbnü Âbidîn)’nin ‘**zâhir**’/açık gördüğü,

açık değildir. Şâyet “**sûretin yere serilmiş bir şey üzerine konulmasının onu tahkîr olduğu, bunun da üzerine secde etme tâ’zîmine muâraza edeceği** (yani tahkîrin tâ’zîmi te’sîrsiz hâle geti receği)” ile arası ayrılsa, onda olan(yanlışlığ)ı yakında Allah’ın yardımı ile bileceksin.

El-**Hilye**‘nin sözüne gelince, bu –**Nass’**ların da ifâde ettiği gibi- meleklerin girmesine mâni’ değildir.

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Nasslar, sûretleri sırf yaygı ve yaminder üzerine koymakla onların meleklerin girmesine mâni’ olmaktan çıkarılmasını ifâde etmez. Aksine (Âişe radıyallâhu an hâ) onu “**yere atılmış ve üzerine ayakla basılmış**” olmak kaydıyla kayıdlamıştır. **Nesâî**’nin “**üzerine basılacak yaygı yapılır**“[8] rivâyeti vardır. **Taberânî**’nin **Evsat**‘ında, “**basılacak şey yapmasına ruh sat verdi**“[9] rivâyeti vardır. Kim sû reti yaygı üzerinde koyar, sonra da onu perdeler gibi duvara asar veya onu başı üzerine koyarsa, bunlar kat’î olarak harâm olur ve meleklerin girmesine mâni’dir. Kim sûreti bir yaygı üzerine koyar, sonra da onun üzerine secde ederse hüküm yine aynıdır. Kısacası, maksad, sûreti her bakımdan alçaltmaktır, oda (asılması veya üzerine secde edilmesi takdîrinde) hasıl olmadı. El-**Bahr** isimli kitâbın el-**Muhît’**den naklini görmez misin?. “**Sûret yastık üzerinde, yastık da ayakta ise mekrûh olur; çünki bu ona ta’zîmdir. Eğer yere serilmiş olursa, mekrûh olmaz**“. Yine el-**Hilye’** de, İmâm **Nevevî**‘nin, el-**Camius-Sağîr** şerhinden(?)[10] nakledileni görmez misin?. “Büyük yastıklar da olan sûretler, yani büyüklüğünden dolayı dikilmeleri sebebiyle mekrûh olur; dikilen ve ta’zîm edilen her bir şey yine böyledir. Yere atılmış yastıklar ve serilmiş sergiler gibi tahkir edilene gelince, bunda bir beis yoktur; çünki bunda sûrete tahkîr vardır.”

Sonra **Ben** (Ahmed Rızâ) **şöyle derim**: Sûret, namaz kılanın arkasında dikilmiş olduğu, asıldığı, duvara nakşedildiği, yapıştırıldığı veya aynada olduğu zaman bu ona kesin ta’zîmdir. Daha önce geçtiği gibi, el-Mi’râc(isimli kitâb)’ın “**onda ta’zîm ve teşebbüh ve yoktur**” sözü ortadan kalkmış oldu. Keşke anlasaydım ta’zîm ve teşbih olma dığı zaman sûretin mekrûh olmasını gerektiren şey nedir?. Şâyet ortada meleklerin girmemesine meyledilme varsa, biz deriz ki, ta’zîm yoksa meleklerin girmemesi de yoktur.

Sonra **Ben** (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Şerîat neye (bir yandan) ‘**ta’zîm**i emrediyor ve (başka bir yandan da) tahkîr edilmesini vâcib kılıyorsa, şâyet sen o şeye bir cihetten ‘**ta’zîm**, başka bir cihetten de tahkîr bulunan bir muâmele et sen o harâmdır, yasaktır. İkisi/tâ’zîm ve tahkîr karşı karşıya gelip çatıştıktan sonra, “‘**ta’zîm ile ‘tahkîr’ birbirine denk geldi**” diyemeyiz. Çünki helâl ile harâm, bir araya gelse harâm mutlaka galib gelir. Bunu putu öpüpde nalin ile ona vuran kimseye kıyâs et. ‘**öpmek ile vurmak birbirini karşılamış oldu, her biri câizdir**’ denilebilir mi? Aslâ… Bilakis bu harâm olur. Çünki sâlih amel ile kötü amel birbirine karışmıştır. İşte bundan dolayı mezhebin yazarı İmâm Muhammed el-**Asl** kitâbında **sûreti**n seccâde’de olmasını mutlak **sûret** te mekrûh görmüştür. Çünki seccâde de ta’zîm edilen **bir şeydir; sûretin onda** bulunması **sûret**e ta’zîm olur. Seccâdenin yere serilmesine, yere sermenin **sûreti** tahkîr olmasına, ve ona tahkîrin zirvesi olan ayak basılmasına bakmadı. O hâlde ‘ta’zîm, tahkîr ile beraber de olsa mutlak olarak **mekrûh’dur**. Nitekim dinde tâ’zîm edilenleri tahkîr etmek beraberinde bin tane tâ’zîm bulunsa bile her bakımdan harâmdır.

El-**Hidâye’de şöyle denilmiştir**: “İmâm Muhammed el-Asl kitâbında mekrûhluğu mutlak saydı; çünki namaz kılınan yer ta’zîm olunan bir yerdir.”

(El-**Hidâye’nin şerhi** olan) el-**İnâye**’de de şöyle denilmiştir: “Bunun ma’nâsı, namaz için hazırlanan yaygı diğer yaygılar arasında ‘**ta’zîm** edilen bir yaygıdır. Onun üzerinde bir **sûret** bulunduğu zaman **sûret**e bir çeşit ‘**ta’zîm** olmuş olur. Hâlbuki biz **sûret**i tahkîr etmekle emrolunduk. O yüzden, namaz kılınacak yerde sûret bulunması,

üzerine ister secde edilsin, isterse edilmesin, hiçbir şekilde münâsib değildir”.

Benzeri ifâdeler et-**Tebyîn** ve başka kitâblardada gelmiştir.

Böylece **Allâme-i Şâmî**(İbnü Âbidîn)’nn, “**sûret, namaz kılanın arkasında örtü veya duvar üzerinde bulunduğu zaman ona ‘ta’ zîm edilmiş olmaz**” şeklindeki îzâ hı kalkmış ve hakîkatin ortaya ko nulması tahtı üç illet üzerinde otur muş oldu. Elhamdülillah. Sonra,

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Tevfîk ancak Allah’tandır. Te şebbüh/kendini puta ibâdet eden lere benzetmek iki çeşittir:

(**Birincisi**) **geniş ma’nâda te şebbüh**dür. Bu, yasak olan bir **sûreti** mutlak olarak ta’zîm şekli üzere tutmakla hâsıl olur. Onun hakkındaki tahkîk/inceleme ve İmâm Fahru’l-İslâm’dan açık ifâde ler geçti.

Diğeri de **dar ma’nâda olan teşebbüh**’dür. Bu da, bu genel te şebbühe ilâve olarak, namaz kıla na âid bir işle ve duruşla ortaya çı kar. Meselâ, namaz fiillerini yap mak ve sûretin göz önüne dikil mesi gibi. Bu ‘ta’zîmin kendisinden daha şiddetli, daha çirkin ve daha dar çerçevededir. Allâme-i Şâmî’ nin “**ta’zîm daha umûmidir**” ve el-Hilye’nin “bu, hükmün dayandığı nokta değildir, aksine fazlalığı gerektirir” şeklindeki sözleri buna/dediğimize uymaktadır. Teşebbüh’ün bu (ikinci) çeşitinin bulunduğu yerdeki namaz tahrîmen mekrûh olur. Aksi hâlde sûreti evde ta’zîm olsun diye saklamak kesin olarak günâhtır ve yasaktır. **El-Hilye**, el-**Bahr** ve ed-**Dürrü’l-Muhtâr**’da “bu mekrûh, tahrîmen mekrûh’dur” denilmiştir. El-**Bahr**’da ise, “**icma veya tevâ tür olduğu için delîlinin kesinliği sâbit olduğu için bunun mekrûh değil harâm olması lâzımdır**” sözünü ziyâde etti. İşte bu yüzdennamazda tenzîhenmekrûhluk hâsıl olmaktadır.

El-İnâyede şöyle denilmiştir: “Çünki namaz kılınacak yerin meleklerin girmesine mâni’ olan her bir şeyden temiz tutulması müstehabdır.”

Allâme **Sa’dî Efendi**’nin Hâşiye’ sinde şöyle denilmektedir: “**Bu yüzden mekrûhluk tenzîhî olur**“.

Muhakkık **İbnü’l-Hümâm**’ın (namaz kılınan) mekândan namaza geçtiğine i’tibâr ettiği mekrûhluk işte bu mekrûhluktur.Bizim bu takrîrimizle ortaya çıktıki, namaz hakkındaki sûret mes’elesinde ki tâblarda ‘**mekrûhtur**’ sözlerinde mutlak ifâde kullanılmıştır ve bu (mekrûhtur) sözlerinden murâdları **tahrîmî** ve **tenzîhî** mekrûhluğu içine alacak şekilde genişdir. Buna göre eş-**Şâmî**(İbnü Âbidî)nin şu sözü doğru olmaktadır: “Âlimlerimizin sözünün açık ma’nâsı şudur: Namazda mekrûhluğa te’sîri olmayan(bir sûret)in atılmayıp bırakılma sı (ve saklanması) da mekrûh olmaz. **Fethu’l-Kadîr** ve diğer kitâblarda açıkça ifâde etmişlerdir ki, ‘**küçük sûretler evde mekrûh olmazlar**.’ ”(**İ. Âbidîn’in Sözü Bitti**.)

Yoksa, namazda tahrîmen mekrûh işlemenin illeti hususî teşebbühtür. Sûretin evde bırakılması ve saklanması ise **ta**’**zîm**dir.(Şâmî) i’tirâf etti ki; ta’zîm teşebbüh’ü de içine almaktadır. Husûsî **teşebbüh**’ün olmayışı umûmi olan **ta**’**zîm**in de olmadığını ve kalmadığını gerektirmez.

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Bizim takrîrimizden ortaya çıktıki, Muhakkık(İbnü’l-Hümâm)’ın zikrettiği suâl temelden vârid değildir, kökden ortadan kalkmaktadır. Çünki,sûrete arka dönülmesi hâlinde teşebbüh-i has ortadan kalkmaktadır; halbuki mekrûhluk sadece onunla sınırlı değildir.

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Aynı şekilde ortaya çıktı ki, O’nun verdiği cevâb kendi verdiği cevâb değil, aksine meşâyıh’ın sözlerinin ve (mekrûhlık için) illetolarak **meleklerin girmemesi**ni göstermelerinin ifâde ettiği ma’nâdır.

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Yine ortaya çıktıki, Muhakkık Halebî'nin (İbnü Emîri'l-Hâcc'ın) sûret üzerine secde etmek hakkındaki suâli, aynı şekilde yerinde bir süâl değildir. Çünki, eğer orada teşebbüh yoksa, bu olmayan teşebbüh, teşebbüh-i hastır. Hattâ biz te şebbüh-i hâs'ın bulunmadığını da kabûl etmiyoruz. Zîrâ, sûret üzerine secde yapmak, kat'î olarak ona ibâdet etmeye benzer. Nitekim el-Kâfî'de bunu açıkça ifâde etti. El-Kâfî'nin ibâresi şudur: "Sûret üzerine secde etmek putlara ibâdet etmeye benzer." Bu, et-**Tebyîn**'de de ifâde edilmiştir.

Et-**Tebyîn**'in ibâresi de şöyle dir: "Sûret üzerine secde etmek ona ibâdet etmeye benzediği için mekrûh olur."

Böylece Allâme Şâmî'nin '**onda teşebbüh yoktur**' sözü (ibtâl edil miş ve) ortadan kalkmış oldu.

Ben (. Rızâ) **şöyle derim**:

Yine ortaya çıkmıştır ki, tenez zül etsek ve teşebbüh-i hâs'ın da kalmadığını kabûl etsek bile, el-Hilye'de (İbnü Emîr'l-Hâcc'ın) orta ya koyduğu ve (âlimlerimizin) zikretmediklerini zannettiği cevâb, onların kelâmı (içinde bulunmakta ve sözleri onuda) kuşatmaktadır.

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Bizim şu tahkîkimiz ile iki mes'e lenin arası barıştırılmaktadır:

Birinci Mes'ele:Sûret namaz kılanın arkasında olduğu zaman namazın mekrûh olması. Bu mekrûhluğun olduğunu söyleyenler-ki onlar çoğunluktadırlar ve et-**Tenvîr** isimli kitâbta bunu '**en açık**' kabûl etti- **tenzîhen mekrûh** olmayı (murâd ettiler ve) ortaya koydular. Mekrûhluğun olmadığını söyleyenlede-ki bu görüş, et-Tebyîn'de ve ed-Dürer'de de olduğu gibi Sadruş–şerîa'nın el-Vikâye Şerhinde kabûllendiği ve Nükâye metninde kesin bulduğu, el–Ğâye'de i'timâd ettiği, yine el-Feth'de de yazıldığı gibi, İmâm Attâbî'nin benimsediği ve İbnü Kemâl Paşa'nın el-Îdâh'da O'na uyduğu bir görüştür- **tahrîmen mekrûh değildir** demişlerdir.

İkinci Mes'ele: Sûretler bulunan seccâdede -sûret üzerine secde yapılmadığı zaman- kılınan namaz… İmâm Muhammed, el-**Câ miu's-Sağîr**'de '**onda mekrûhluk yoktur**', el-Asl kitâbında da '**mek rûhdur**' dedi. (Birini bir hâle, diğeri ni de başka bir hâle vererek) tevzî etmek yoluyla her ikisi de doğru dur; yani **tenzîhen mekrûhdur tahrîmen mekrûh değildir**. Bununda îzâhı, onda Teşebbüh-i Âmm'ın bulunması, Teşebbüh-i Hass'ın ise bulunmamasıdır. Bu, birinci mes'e lede (tahrîmen **mekrûh olmamak** ta) açıktır. İkinci mes'eleye (**tenzî hen mekrûh olma**ya) gelince… Senin de işittiğin gibi, sûreti namaz kılınacak yere koymak, ona ta'zîmdir. Yine senin de bildiğin gibi,sûrete olan her **ta'zîm** ona ibâdet etmeye benzer. Kendisine bu teşebbüh karışan her namaz mekrûhdur. Daha önceden de açıkladığımız gibi, başka bir yönden o sûretleri tahkîr etmek de şu mekrûhluğa mâni' değildir.. Böylece el-**Hilye'**de zikredilen "**ben derim ki; el-Asl isimli kitâbtaki hüküm, sûret, namaz kılınacak yerde olup başka yerde olmaması hâlinde, el-Camiu's-Sağîr'deki hüküm ise namaz kılınan yerden başka bir yerde olması hâlindedir**" söz ortadan kalkmış oldu.

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Aksine her ikisi de namaz kılınan yerdedir. Bunda hiçbir (imkân ve ihtimâlden) uzaklık yoktur. Tatbîk (aralarını çelişkisiz bir şekilde barıştırmak) bizim anlattığımız şekildedir.

("El-**Hilye**'' sâhibi **İbnü Emîri'l-Hâcc** rahimehullah) şöyle dedi: En güzeli, '**Kitâb'ın** (el-Asl'ın) –**secde yerinin dışındaki- ifâdesinde açık bir çelişkisi vardır**' denilme sidir. Artık ya el-Câmi'deki kayıd (bir şeyden sakınmak için değil de) öyle denk gelen birkayıddır,veyâhudda el-Asl'daki ifâde el-Câmi' deki kayıd ile mukayyedddir. (**İbnü Emîri'l-Hâcc'ın Sözü Bitti.**)

Demek istiyor ki, (zâhiri çelişkili görünen şu iki ifâdede yapılabilecek) barıştırma ancak şu iki şekilden biriyle olabilir: Secde yerinde olsun olmasın, el-Câmi'de olanı (sûretin namaz kılınan yerde olması hâlindeki mekrûhluğu) el-Asl'da olana (mutlak mekrûhluğa) döndür mek -ki bu takdîrde sûretin namaz kılınan yerde olması rastgele bir kayıddır- veya mutlak'ı mukayyed üzerine haml etmekle el-Asl'da olanı el-Câmi'de olana döndürmek ile…

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Sanki O, bu ibâreyi yazarken, el-**Camiu's-Sağîr**'e hiç mürâcaat edememiş. Çünki el-**Camiu's-Sağîr**'in ibâresinin şu kaydın ibtâline tahammülü yoktur. Bunun câizliği ancak şu takdîrde olabilirdi: (Sö zün) mantûku/ibâresi ile delâleti, namazın mekrûhluğunun sûretin secde yerinde bulunmakla kayıdlı olması ve onun dışındaki yerlerde de Mefhûm-i Muhâlefet yoluyla mekrûh olmadığını ifâde eder. Bu yüzden de '**kayıd ittifâkîdir**' dedi. Hâlbuki öyle değildir. Aksine, man tûkunun aslı, asla, yani mekrûh ol mamaya ters değildir. Öyleyse dediği nasıl câiz olabilir?!.

İşte el-**Camiu's-Sağîr'**in ibâre si: "Üzerinde sûretler bulunan yaygıda, sûretler üzerine secde etme yerek namaz kılmakta hiçbir beis yoktur." (**C. Sağîr'in İbâresi Bitti**.)

(**İbnü Emîri'l-Hâcc**) rahimehullah şöyle dedi: Bu [ikincisi] evlâdır. Çünki, namaz kılanın ayağının altında sûret bulunan büyük bir yaygının üzerinde namaz kılmanın mekrûh olduğuna hükmetmenin yönü açık değildir. Bu, ikinciden (mutlak'ın mukayyede hamledilme–sinden) değil de birinciden (kaydın ihtirâzî değil de ittifâkî olmasından) ayrılmaz. (**İbnü Emîri'l-Hâcc'ın Sözü Bitti**.)

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Biz sana îzâh yanını ifâde ettik ki teşekkür edesin. Sonra,sûretin ayak altına alınması farz edildikten sonra büyüklükle kayıtlanması içün açık îzâh şekli yoktur. Allah celle celalühu en iyisini bilir.

El-**Bahr** (sâhibi) bu bahsin tamâmında O'na (**İbnü Emîri'l-Hâcc**'a) tâbi' oldu. Şu kadar var ki, O şöyle dedi: "İmâm Muhammed el-Asl kitâbında, üzerinde namaz kılınan yaygıda sûret bulunduğu zaman mekrûhluğu mutlak kullandı. Çünki üzerinde namaz kılınan şey tâ'zîm edilen bir şeydir. Bu yüz den ona sûretin konulması sûrete tâ'zîm demekdir. Namaz kılınmayan yaygı ise böyle değildir." (**El-Bahr'in Sözü Bitti**.)

Böylece yaygıyı, bizim de haml ettiğimiz gibi seccâdeye hamletti.

(**İbnü'n-Nüceym**) sonra da el-**Hilye**'ye tâbi' oldu ve şöyle dedi: "**Camiu's-Sağîr**'de sûretin secde yerinde olması kaydı geçmiştir. O hâlde el-**Asl**'ın mutlak (mekrûhluk) ifâdesinin buna hamledilmesi ve sûret ayak altında olduğu takdîrde ittifâkla mekrûh olmaması lâzımdır." (**El–Bahr'in Sözü Bitti**.)

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Bu ifâdeler el-**Asl**'ın sözünün yüklendiği ma'nâya karşı bir bahis dir/i'tirâzdır. Sen ondaki(yanlış ya)nı bilmişdin. Aksine sûret namaz kılınan yerde olursa, ayak altında bile olsa mutlaka/her bakımdan mekrûh'dur. Ed-**Dürer** ve diğerlerindeki "sûret ayak altında veya oturduğu yerde olursa mekrûh olmaz; çünki bu sûret tahkîr edilen bir sûrettir" ifâdeleri delîli ile seccâdenin dışındaki yaygıya mahsustur. Bununda delîli şudur: (Âlimleri miz) el-**Asl** kitâbından **namaz kılınan yerdeki mekrûhluğun mutlak olduğu**nu naklettiler. Hükmü bağladıkları illet/temel sebeb bütün sûretleri içine alır. Nitekim bu gizli değildir. Evet, namaz kılınmayan yaygı üzerinde sûret olursa, onun üzerinde namaz kılsa, sûret üzerine secde etmediği zaman ayak altında olmasa, hatta önünde bile olsa, mekrûhluk olmaz. Çünki bunda mutlak **tahkîr** vardır ve **ta'zîm** yoktur.

El-**Hilye'**de, Fahru'l-İslam'in el-**Camiu's-Sağîr** Şerhi'nden naklen şöyle dedi: Üzerinde sûret bulunan yastığın önünde namaz kılmak mekrûh olmaz".

Ben (A. Rızâ) **şöyle derim**:

Bu, el-**Camiu's-Sağîr'** in ifâdesinin kendisidir. Sonra, daha öncede geçtiği gibi, '**yastık**' ile murâd edilen sûrete ayağa dikilme ma'nâsı veren büyük yastık değil, küçük yastıktır. Sonra, sana gizli kalmaz ki, bu fakîrin zikretmiş olduğu tevfîk (görüşlerin arasını bulmak) şu muhakkik'in seçmiş olduğundan daha evlâdır. Çünki onunkinde bazı maddelerinde iki ibâreden birinin ihmâli vardır. Benim zikrettiğimde ise hepsinde ikisinin de kullanılma sı vardır. Meşâyıh rahimehumul lah'ın kelâmındaki fâidelerin fazlalığına bak!.. Onlara dikkatli bakıldığında ve Latîf ve Habîr azze ve celle'den tevfîk yardıma yetişdiğin de sözleri işte böyledir…

Devamı için tıkla

---

[1] [**Faide**: **Şeyhimiz Allâme el-Ezherî -Allah celle celâlühû gölgesini uzun eylesin- şöylededi**:Şeyh müftî, kadı Abdurrahman hazretleri bana bu iş hususunda bir tenbîhte bulundu: O da kâfirlerin'**küçük sûretler husu sunda örf ve adetlerinin değişe ceği**'dir. Onlar artık meclîsle-rinde, arabalarında, putlarının sûretlerini edindiler. O yüzden küçük sûretlerinde aynı şekilde mekrûh olması lâzımdır. Nice hükümler vardır ki, zamanın değişmesiyle değişirler. Bu gibi küçük sûretler namaz kılanın önünde bulunduğu ve ona yakın olduğu zaman, namazın mekrûh olması lâzımdır. Evet, namaz kılan bunlardan bakana görülemeyecek şekilde uzakta olduğu zaman, bu halde namaz mekrûh olmaz. Çünki bunlar, Şer'an namaz kılanın önünde sayılmazlar. Nitekim bu, onların küçük sûretler hakkındaki, '**uzaktan bakan kimseye belli olmayacak sûretler**' sözünden anlaşılmaktadır.

Sonra, şöyle bir yerleşmiş kâide vardır: Bir şey, bir sıfatı üzerinde bulundurduğu zaman, '**sana bir âlim geldiği vakit, ona ikrâm et**' sözünde olduğu gibi, o sıfat o şeyin hükmünün illeti olur. … (O 'ilim' sıfatını bulunduran kimseye ikrâm etmenin temel sebebi '**ilim**' sıfatıdır.) Öyleyse, küçük sûretlerin bağlandığı '**bakan kimseye uzaktan görünmemesi**' vasfı, mekrûh olmamanın illetidir/temel sebebidir. Orada küçük sûretlerde mekrûhluk yoktur. Hattâ, şâyet büyük sûretlerin önünde -namaz kılan, o sûretler ona görülmeyecek mesâfede uzakta olur ve gözlerini açıp secde yerine bakarak huşû' içinde kılanların namazı gibi namaz kılarsa- namazın mekrûh olmaması lâzımdır. İnsanların büyük mescidde ve sahrada namaz kılanın önünden geçmesi de buna benzer. Burada kılanın önünden geçmenin câizliği, geçen kimsenin, kılanın -huşûyla namaz kılan kimselerin namazı gibi namaz kıldığı vakit- onu görmeyeceği bir mesafeden geçmesi üzerine bina edilmiştir. Çok kere istasyonda ve benzeri başka değişik yerlerde sûretlerin dikilmesinde bu şekil gerçekleşmektedir. İşte bundan ve zikredilen şartlardan dolayı burada namazın mekrûh olmaması lazım gelir. Ben bu dediklerimi bir kitabdan nakledilmiş olarak görmedim. İyi düşünülsün.], **Musahhih.**

[2] **Ebû Dâvûd** (4843)

[3] (İmam Muhammed rivâyeti) **Muvatta** (320-321, H:904) el-Mektebetü'l-İlmiy ye-Beyrût.

[4] **Taberânî**, el-Evsat (5701), Mecma u'z-Zevâid (8897), Ebû Hureyre radıyallahu anhu'dan.

[5] **İmâm Buhârî** (2479) Lafız Buhâ rî'nin. **İmâm Ahmed** (6/247 H:26632) Âişe radıyallâhu anhâ'dan.

[6] **Ahmed İbnü Hanbel**, yukarıda 22. dip nottaki (26632) numaralı hadîs.

[7] **İmâm Tahâvî** (4/284), Aişe radıyallâ hu anhâ'dan.

[8] **Nesâî** (8/217, H:5365), Ebû Hureyre radıyallâhu anhu'dan.

[9] **Taberânî**, el-**Evsat** (5701) Mec mau'z-Zevâid (8897), Ebû Hureyre ra dıyallahu anhu'dan. (Yukarıda geçti.)

[10] İmam Nevevî'nin böyle bir eserini bil miyoruz. Korkarız ki, başka bir isim yanlışlıkla böyle yazılmış veya kitâbın ismi karıştırılmıştır. Allahu a'lem.